

Ez baj!!! Elég baj! Ezen egy csapásra nem lehet segíteni. Csak hosszú távon.

A hallgatók véleményezési rendszerét ilyen téren is jónak tartja?
Igen, persze, miért ne? Megint csak azt mondom, hogy az egyetemen a szektudomány naprakész ismerete nélkül politizálni nem lehet jól. A hallgatói véleményekben nyilván lesz egy csomó szubjektív elem, egyoldalúság...

Úgy gondolja, hogy a hallgatóság nem képes viszonylag objektív helyzet-
elvezetésre...???

De igen, csak hogy a problémák másik oldalát nem látják, nem is láthatják. De meg kell próbálni, ...és komolyan kell venni.

A másik oldal "nemlátása" nem információhiányra vezethető vissza?

Az biztos, hogy továbbhaladni csak párbeszéddel lehet. Nem tekinthetjük egymást ellenségnek, partnerek vagyunk, ha az oktatási folyamat két különböző oldalán is, de azok.

Tehát tudnunk kell egymás bajáról?

Pontosan. A megoldásokat együtt kell keresni, nincs hozzá varázspálca. És hogy keressük, azt bizonyítja az az értekezés is, ami miatt ennyit várt rám. Vannak dolgok, amit nem tudunk egyből megoldani, vannak, amikben egyelőre csak kicsit tudunk változtatni, de a jobbitó szándékunkat nem adhatjuk fel. Erre szükség van, mindkét részből, mondtam már: nem vagyunk ellenségek. Állandó küzdelem magunkkal, a követelményekkel, az anyaggal - az van. De nem egymás ellen!!!!

Köszönöm a beszélgetést.

Kokas Károly (K. J. J.)

BESZÉLGETÉS KRISTÓ GYULA EGYETEMI TANÁRRAL

Az egyetemen marxista történettudományt tanulunk, a történelmet marxista módon értelmezzük. Az oktatásban kell-e érvényesülnie a különböző nézetek, eredmények konfrontációjának? A polgári történeti iskolák eredményeit kellő hely illeti-e meg az oktatásban? Szükség van-e a beláttatásra /az ütköztetés révén/ vagy elég csak a megtanulás?

Az egyetemnek nemcsak lehetősége van arra, hanem kötelessége is, hogy a hallgatóknak széles körben adjon a tudomány jelenlegi állása szerinti tájékoztatást. A mi oktatásunk nem azért marxista alapállású, hogy mi csak a marxista ismereteket közvetíthetjük; sőt nekünk kötelességünk a hallgatókat a polgári nézetekkel is megismertetnünk. Elég sok olyan témánk van, amihez szükségképpen csak polgári, ill. polgári jellegű irodalmat tudunk kiadni, másrészt rendelkezésre áll a Bevezetés a tört. tudományba c. studium és később a Történetírás története. De nem csupán a polgári és marxista nézetek konfrontációjáról van szó, hanem - és ez talán kevésbé közismert - a marxizmuson belül is vannak viták.

Az igazi feladatunk az, hogy mindkét oldalra figyelve adjunk képet. Nem tagadom, hogy ebben a vonatkozásban a stratégia a marxizmus vitája más történelemszemléletekkel, és a taktika a marxizmuson belüli viták.

Említtette a tanár ur a Bevezetést. Úgy tudom, hogy régebben ez a tárgy nagyon komoly súlyt kapott a tananyagban. Mennyiségileg is.

Úgy gondolom, hogy ez sem a polgári iskolák tekintetében, sem a gyakorlati tekintetében nem tud eleget tenni a felmerülő igényeknek.

Egy tanévben optimálisan 56 óra jut erre, és ez nagyon kevés. Teljesíteni a feladatot, amit vállalt magára, hogy ti. kellő elméleti felkészülés és alapozó gyakorlati utmutatást adjon, ekkora óraszámmal szinte lehetetlenség...; és abban sem vagyok biztos, hogy ennek szükség szerint az első évfolyamon kell történnie. Talán helyesbb lenne, ha két évfolyam közt oszlana meg. Elsőben lenne egy tényleg alapozó bibliográfiai, forrásismereti tárgy, és talán harmadik évfolyamon a folytatás, amikor a hallgatók már kicsit otthonosabban mozognak a tudományban.

A közeljövőben előkerül majd a történelemsz képzés reformja, azt hiszen ezt a problémát is érdemes lesz elővenni, hiszen a tárgyra vonatkozó rendeletek 1962-ben születtek, a jegyzet pedig már husz évesnél is idősebb. Itt tehát nagyon komoly adósságunk van. Talán a jegyzet volna tkozásában sikerül majd előrelépni az ELTE Segéttudományi tan-
székével együttműködve, de ez is csak évek múltán érezteti majd ha-
tását. Arról nem is beszélve, hogy egy ilyen jegyzet megírása ma Ma-
gyarországon milyen nehézségekbe ütközik, lévén 10-15 segéttudomány-
ról van szó, s ezeknek némelyike jelenleg halódó állapotban van, sőt néhányra -
néhányra - bizonyos időszakokban - más a halálos ítéletet is kimondták.
Ennek ellenére mi megpróbálunk állandóan korszerűsíteni: már maga az
egy óra elmélet plusz egy óra gyakorlat heti beosztásunk is eltér az
1962-es rendeletről.

A kötelező irodalom kapcsán vagy önszántunkból olvasunk polgári műve-
ket. A baj ott van, hogy nem csak hogy nem jutunk el ezek kritikájáig,
objektív megítélésükig, hanem gyakran terminológiájukat sem értjük,
nem tudunk eligazodni gondolatrendszerünkben.

Mint említettem, mindenképpen szükségesnek tartok egy harmad évfolyam-
ra adaptált tárgyat. A Történetírás történetét kicsit késeinek tartom
negyed ill. ötödéven, valamilyen mankóra az olvasmányok között már
korábban is szükség volna. De az is igaz, hogy a tanuláshoz az egyéni
ambícióknak döntő szerepe van: annak, hogy emberek nekiülnek és végig-
izzadják. Az első borzalmasan nehéz lesz, a másodiknál már megcsillan
valami... és a tizediknél elkezd a hallgató tipologizálni. Egy biztos:
minden zárat nyitó kulcsot nem tudunk adni.

A második kérdéskör, amivel kapcsolatban szeretném hallani a tanár ur
véleményét: az oktatói munka hallgatói véleményezésének problematikája.
Mennyire veszik ezt komolyan a tanárok, mennyire használható fel...

Az oktató-nevelő munka kollektív véleményezése gordiuszi csomót vágott
ketté. Hosszu évek, évtizedek óta vitatkoznak a témakörben, hogy egy
hallgatónak mennyiben van joga véleményt mondani a tanári tevékenységről.
Sokan azt a példát szokták felhozni, hogy mennyiben van joga egy be-
tegnek véleményt mondania orvosáról. Rendelkezik-e egy beteg, ill.
hallgató olyan ismeretanyaggal, aminek birtokában érdemben tud ezek-
hez a dolgokhoz hozzászólni. De felvetődött a kérdés úgy is /amint
már más összefüggésben 1830 körül is Magyarországon/; jogosult-e a
kritika, ha a kritikus nem tud a megbírált remekműhöz hasonlót alkotni.
A vita már akkor eldőlt, hogy ti. jogosult. Tehát a beteg igenis mond-
hat véleményt az orvosáról, a hallgató is a tanárjáról, csak bizonyos
határok között. Ugyanis a beteg, a hallgató szükségszerűen csak egy
részét látja annak, amit az orvos, a tanár - merjük elhinni - egészben
lát. Én ilyen jogosultsággal, ilyen módon indokoltnak látom a hallga-
tók véleményezési jogát. De ezt nem szabad abszolutizálni, részint a
mert szűk hallgatói körök - bár ne kellene ilyent mondanom - manipu-
lálhatók, részint - mint már említettem - a hallgatók nem látnak, nem
láthatnak nagyobb összefüggéseket. Ilyen szempontokat figyelembe véve,
a hallgatói vélemények nagyon fontos mutatói egy-egy oktató tevékeny-
ségének, munkája eredményességének.

Ahogy a véleményezéseket én ismerem, sok baj van az oktatott anyag
korszerűségével. Talán nem tűnik szerénytelenségnek, de az itt elöl-
tött három év alatt nem egyszer volt olyan érzésem, hogy a megadott
irodalom, az elmondottak né a legkorszerűbbek, ezeknél már jóval
modernebb is létezik és nem is hozzáférhetetlen. Ez aztán néha kínos
szituációhoz is vezethet...

Ebben magának igaza van. Nem tudok mást mondani, mint hogy ezért is
szükség van a hallgatói véleményezésre. A hallgatók mondják meg, ha
korszerűtlennek tartják a megadott irodalmat, vagy a tanórán elhang-
zottakat. A hallgatóknak nemcsak joguk ezt most már kötelességük is.
Tehát a hallgatóknak törvényadta joguk van erre, és ezzel szerintem
nagyon erősen élni is kell. Nagy előnye a rendszernek, hogy itt nem
egy hallgató mond véleményt, akire esetleg "pikkolhat" a tanár, hanem
hallgatói csoportok nyilvánítanak véleményt. Ez egyfelől védettséget

biztosít az egyénnek, másrészt a felelősségét is növeli a dolognak. Hogy egy felelős hallgatói közösség felelőtlen véleményt mondjon, elvileg előfordulhat, de gyakorlatilag nem nagy a valószínűsége. Hogy a tanárok mennyire veszik ezt komolyan? Mi nagyon komolyan vesszük, tanszéki csoportunkban megbeszéltük a beérkezett írásos véleményeket. Mások nevében nem beszélhetek, ezért csak "kegyes óhajként" mondanám, hogy szeretném, ha mindenki komolyan venné. Ezekből tanulni nemcsak hogy lehet, hanem kell is...egy bizonyos - általában jól meghatározható - pontig.

Bár tudom, hogy nem szorosan vett hallgatói probléma, mégis sokakat érdekelne az oktatás utánpótlása. Közismert, hogy milyen szűk anyagi keretek állnak rendelkezésre új státusz létesítésére. Sokszor a pénz-ülvileg, adminisztratív alakult állások vannak meg előbb, amiket aztán gyorsan be kell tölteni, tekintet nélkül arra, hogy van-e erre megfelelő személy. Máskor tehetséges hallgatók kallódnak el, legalábbis az egyetemi oktatás számára. Ez kétségkívül visszahat az oktatásra, másrészt nehezebbé válik a régebben elég jellemző iskolateremtés.

Igaz az is, hogyha van állás, azt adj uramisten, mindjárt be kell tölteni, de az is igaz, hogy van előre, egy-egy beérő hallgatóra előre tervezett helylétesítés. A jövőben az első megoldás veszélye nemigen fenyeget bennünket, mert nagyon kevés álláshely lesz. Ugy tűnik, hogy az az út, amit két éves ösztöndíjas gyakornokok bekapcsolódása a tanszékek munkájába jelentett, nem lesz járható. Nagyon elgondolkoztató az a kétirányú folyamat, hogy amíg a JATE nappali tagozatos hallgatóinak száma az utóbbi öt évben kb. 300-al csökkent, addig az oktatók száma emelkedett. Nem vitás, hogy hosszú távon ez a kétirányú folyamat nem tartható meg. A jelen tendenciák mellett az a veszély fenyeget bennünket, hogy az egyetemet tehetségtelen emberekkel kell telezsúfolnunk, mert annyi álláshely nincs. A multa nézve a kérdésnek kétségtelenül van jogosultsága, de a jövőben ezt a vétket önhibánkból aligha fogjuk elkövetni. Ha egy tanszék színvonalát akar tartani, akkor arra lesz rákényszerítve, hogy tervezze a nyugdíjazásokat, és az esetleges kutatásfejlesztéssel járó új álláslehetőségeket és törvényszerűen végezze a kádérnevelést. Ha ezt nem teszi, egyszerűen saját sírját ássa meg. Egy tanszék nem engedheti meg magának, hogy csupa tehetségtelen emberrel legyen telerakva, mert ez a tanszék sem az oktatásban, sem a kutatómunkában nem tudja feladatát betölteni. Szerencsére nincsenek ugyan ilyen tanszékeink, de azt magam is látom, hogy a kampányjellegű akciók nem feltétlenül a kádérállomány minősége javára szolgáltak.

Befejezésül még egy kérdés. A Mozgó Világ egyik tavaszi számában egy felmérés adataiból kaphattunk izelítőt. A francia középiskolási diákság nemzettudatát, hazafiságát hasonlították össze a magyarokéval ill. a francia teszt magyar kontrollját végezték el. Az eredmény meglepő, az ember akaratlanul is felelősöket keres. Ennek a magyarságtudatnak, nemzettudatnak nyilvánvalóan van egy igen erős történelmi, történelemszemléleti oldala is. Ezért pedig nagyon felelős a középiskolai történelemtanítás és ilyen összefüggésben felelős, ha attételeken is, az egyetem. Mi erről a véleménye?

Erről órákat lehetne beszélni. Nagyon örülök annak, hogy újra érettségi tantárgy lett a történelem... ezt nagyon-nagyon fontosnak tartom. "Nemzeti öngyilkosság" volt törölni a történelmet a kötelező érettségi tárgyak közül, ezzel ugyanis a történelemnek mint középiskolai tantárgynak a súlya erősen degradálódott. Az igazi probléma a középfokú oktatásban van, ebbe beleérttem a gimnáziumon túl a szakközépiskolákat és a szakmunkásképzőket is. Már az általános iskolában úgy kellene oktatni a történelmet, hogy a tanulókat az oktatás felvértezze bizonyos állásfoglalási képességgel. Én tudom, hogy ez nagyon nehéz, különösen ha figyelembe vesszük az életkori sajátosságokat... és mindenképpen nagyon rossz dolog az, hogy a szakmunkásképző inté-

zetekben a történelem a többi un. közismereti tárggyal együtt igen komoly hátrányban van. Véleményem szerint egészen az alapoknál kellene kezdeni. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy a mi portánkon minden rendben van, de hogy mennyire vannak zavarok fiatalságunk identitástudata körül, az kétségtelenül mélyebben gyökeredzik. Itt úgy tűnhet, az egyetem~~en~~ viszonylag keveset tehet. Amha figyelembe vesszük, hogy igazán jó tankönyvek kellenének, és az egésznek a kulcsa a jó tanár, ennyiben az egyetem felelősségéről is szó van.

Én úgy érzem, hogy itt az egyetem ilyen jellegű - sokszor "kényes" - kérdésekről még most is csak másodkézből, a "folyosón" lehet hallani nyíltan, becsületesen. Bár a Kelet-Eu. tanszék nemzetiségi kérdést, stb.-t tárgyaló órái nagy haladást jelentenek, - ha jól tudom, ez ilyen formában elég új is. Szóval nem nagyon "dívat" ezekről a kérdésekről nyíltan beszélni, sokan inkább hallgatnak...

Itt beidegződésekről is szó van. Vannak oktatók, akik úgy érzik, hogy ezt már el elhet mondani, és vannak, akik talán kényelmi okokból, talán tulzott ovatosságból, bátortalanságból, talán mert maguk sem látnak sok mindent tisztán: nem mondják el a dolgot. Ez nagyon nagy mértékben függ a tanszék légkörétől, hogy mennyire inspirálja az oktatót.

Itt arról is szó lehet, hogy az oktató anyag nagy része - ilyen szempontból egyes oktatóknak az általuk is megélt történelmet jelenti. Igen. Nekik ez egy kicsit szembenézés saját múltjuk egy darabjával, ez kétségkívül nehezíti az objektív megítélést.

Kokas Károly

BESZÉLGETÉS CSATÁRI DÁNIELLEL

/részlet/

A Kelet-Európa történetének kérdései viszonylag fiatal studium.

Magától értetődik, hogy az egyetemes történeti studiumot össze kell hangolni, illeszteni a magyar történet megfelelő korszakainak oktatásával. Mielőtt erre az összefüggésre kitérnék, egy kicsit elkanyarodok egy másik terület felé, hogy ti. az egyetemes történelem tárgyalásánál nekünk nem az az elsőrendű feladatunk, hogy száraz, poros tényanyagot adjunk, hanem hogy ezeknek az adatoknak a birtokában, ezeket segítségül hiva egyetemes történeti folyamatokat oktassunk, és olyan történeti szemléletet is adjunk, amellyel a magyar történet megfelelő korszakát is könnyebb talán megérteni. Nyugat-Európa és Kelet-Európa történetének oktatása nem egyenlő hagyományokkal rendelkezik, a szakirodalom szempontjából az előbbinek lényegesen jobb a helyzete. Kelet-Európa mint önálló kutatási tárgy viszonylag fiatal, kevés előzménnyel rendelkezik, ami előnyt is jelent, meg hátrányt is. Előnyt, mert akárhova nyulunk ezen a területen, mindenhol izgalmas és szép témákat találunk. Hátrány az, hogy a feldolgozások, forrásgyűjtemények szűkös volta miatt majdnem minden órára nekünk kell összeszedni az anyagot, ezenkívül vannak olyan félreértések, szemléleti problémák, amelyek akadályozzák a Kelet-Európa történeti studium kialakítását. Kelet-Európa etnikailag rendkívül kevert terület és ebben a keverttségben mi is érintettek vagyunk olyanképpen, hogy 18 után a magyarság jelentékeny része a határainkon kívülre került. Egy időben volt olyan álláspont, hogy nem szabad a határainkon túl élő magyarság kérdéseivel foglalkozni, mert ez óhatatlanul nacionalizmushoz vezet. Ez tarthatatlannak bizonyult, mert nyilvánvaló, hogy ha a tudományosság nem foglalkozik elmélyülten a kérdéssel, akkor "szabad a gazdá", mindenké a saját szája íze szerint mondja amit akar. Vagyis ez egy időben tabukérdésnek minősült. Mi abból indultunk ki, hogy ezt a kérdést nem önmagában kell vizsgálni, hanem bele kell ágyazni azoknak a szuszédos népeknek a történetébe, ahol